

супроводжуючим назву деяких відділів (*Latina interpretatio*) (КП № 4969/19).

Розглянута частина караїмської колекції БКЗ представлена предметами, що мають безумовну історико-культурну цінність. Можна констатувати, що в караїмській колекції Бахчисарайського історико-культурного заповідника зберігаються унікальні зразки рукописних священних текстів Тори, які відносяться до періоду XVIII–XIX ст. Рукописи представлені чотирма сувоями Тори (П'ятикнижжя), з них повних сувоїв – 2 (КП №№ 10030/731, 10034/735), фрагментів – 3 (КП №№ 10031/732, 10031/733, 10033/734). Сувої і фрагменти різноманітні за форматом, походженням і віком. Два свитки мають ашкеназьке походження, два – сефардське, з них один має особливості хабадського (хасидського) варіанта сефардського способу написання (нусаха). Всі сувої написані в XVIII–XIX ст. на території Центральної та Східної Європи. Найстаріший з них (КП № 10030/731), можливо, написаний у XVII ст. Два повних свитка мають автентичні футляри і палиці (*ацей хайм*), які, за зовнішніми особливостями, могли бути виготовлені в юдейських громадах Криму (як кримчаками-рабиністами, так і караїмами).

Слід зазначити, що ця частина фонду із зібрання БКЗ (поряд з творами теологічного характеру і працями єврейських та караїмських мислителів, також представлених в колекції) досі залишалася практично невивченою і раніше не ставала об'єктом систематичного дослідження.

Посилання

1. А.Л. [Лопухин А.П.] Елогим // Энциклопедический словарь; Под ред. К.К. Арсеньева и Ф.Ф. Петрушевского; Изд. Ф.А. Брокгауз и И.А. Ефрон. – СПб.: типо-литогр И.А. Ефрона, 1891. – Т. 0ХI-а: Еврейновы-Жилон. – С. 626.
2. Герцен А.Г. Могаричев Ю.М. Крепость драгоценностей. Чуфут-Кале. Кырк-Ор. – Симферополь: Таврия, 1993. – 128 с.
3. Гидалевиц А.Я. Футляр для Торы – тік – из синагоги крымчакской общины в Карасубазаре // ИТУАК. – Симферополь: тип. Таврич. Губерн. Земства, 1916. – № 53. – С. 153–157.
4. Свиток Торы // Еврейская энциклопедия. Свод знаний о еврействе и его культуре в прошлом и настоящем [Под ред. Каценельсона и Гинцбурга]. – СПб.: тип. Акц. об-ва Брокгауз и Ефрон, б.г. – Т. XIV: Сараево-Трани. – кол. 75–79.
5. Синагога и религиозная жизнь // Музей истории евреев в России [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.miev.ru/page.html?id=8>.
6. Сумароков П.[И.]. Путешествие по всему Крыму и Бессарабии в 1799 г. – М., 1800. – [8] – 238 с.
7. Шин // Еврейская энциклопедия. Свод знаний о еврействе и его культуре в прошлом и настоящем. – СПб.: тип. Акц. общ-ва Брокгауз и Ефрон, б.г. Т. XVI: Шемирамот-Фимиа. – кол. 33.

Прохоров Д.А. Экземпляры Торы в фондах Бахчисарайского историко-культурного заповедника

В статье анализируются экземпляры религиозных и догматических текстов, хранящихся в караимской коллекции в фондах Бахчисарайского историко-культурного заповедника в контексте реконструкции прошлого коренных народов Крыма и сохранения их историко-культурного наследия.

Ключевые слова: караимы, Тора, Ветхий Завет, музейная и памятникоохранная деятельность.

Prokhorov D.A. Copy of Torah in the collection of the Bakhchisarai Historical and Cultural Reserve

In article copies of the religious and dogmatic texts which are stored in a Karaite collection in funds of the Bakhchisarai historical and cultural reserve in the context of reconstruction of the past of indigenous people of the Crimea and preservation of their historical and cultural heritage are analyzed.

Key words: Karaites, Old Testament, Torah, historic and cultural heritage, sites' protective campaign.

10.03.2015 р.

УДК 069.5 (477.51)

О.М. Ломко

ПОРТРЕТИ КОЧУБЕЇВ У ФОНДОВІЙ КОЛЕКЦІЇ ЧЕРНІГІВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ХУДОЖНЬОГО МУЗЕЮ ІМЕНІ ГРИГОРІЯ ГАЛАГАНА

На основі друкованих та архівних джерел у статті досліджуються портрети Кочубеїв, які знаходяться у фондівій колекції Чернігівського обласного художнього музею імені Григорія Галагана. Висвітлюються дані щодо сучасного стану, історико-культурної та мистецької цінності картин.

Ключові слова: Кочубеї, Чернігівський художній музей, колекція Галаганів, мистецький твір, портрет, літографія, офорт.

Чернігівський обласний художній музей імені Григорія Галагана розташований у будівлі-пам'ятці архітектури XIX ст. У його фондах зберігається унікальна колекція творів образотворчого та декоративного мистецтва, що нараховує понад 8 тисяч експонатів. Основу музею складає унікальна колекція Галаганів, репрезентована творами західноєвропейського та вітчизняного мистецтва XVII–XIX ст., портретами представників восьми поколінь цього знаного козацько-старшинського роду та споріднених з ним відомих українських родин – Розумовських, Дараганів, Гудовичів, Кочубеїв. Без перебільшень можна сказати, що це одне з найповніших родинних зібрань «старого українського портрету» на теренах Лівобережної України [1].

Кожен мистецький твір, який описаний у даній статті, був у 1953 р. переданий з Прилуцького краєзнавчого музею до Чернігівського історичного музею. У 1984 р. у зв'язку із створенням художнього музею колекція була передана з Чернігівського історичного музею до Чернігівського художнього музею.

Найбільш яскравим представником старовинного козацько-старшинського роду Галаганів був відомий український держаний і громадянський діяч

та меценат другої половини XIX ст. Григорій Павлович Галаган (1819–1888). Він був тісно пов'язаний з родиною Кочубеїв, адже його дружиною була Катерина Василівна Кочубей (1826–1897). Саме тому Галаганівська колекція містить портрети деяких представників роду Кочубеїв, що і викликає наш особливий інтерес.

Окрасою колекції є найвідоміший портрет самого Григорія Павловича Галагана. Він був одним з найосвіченіших представників свого часу. Початкову освіту здобув у Сокиринській садибі, а в 1843 р. закінчив юридичний факультет Петербурзького університету. Григорій Павлович був багатим поміщиком та відомим меценатом. Зібрав значну колекцію художніх творів українського, російського та західноєвропейського мистецтва в родовому маєтку с. Сокиринці Прилуцького повіту Полтавської губернії (нині Срібнянський район Чернігівської області). З 1844 р. він служив губернським секретарем, у 1848–1851 рр. був Борзнянським повітовим предводителем дворянства, потім – совісним суддею Чернігівської губернії (1851–1854). Галаган входив до Комітету по влаштуванню і покращенню побуту селян (1858–1859), був членом Редакційної комісії (1859–1861). Упродовж 1871–1881 рр. Григорій Павлович обіймав посаду Прилуцького повітового предводителя дворянства. З 1882 р. і до самої смерті (1888) він – член Державної Ради. Заснував у Києві навчальний заклад – Колегію Павла Галагана в пам'ять рано померлого сина [2, 225].

Портрет написаний у Римі Василем Олексійовичем Серебряковим (1810–1886) у 1843 р. на замовлення Г.П. Галагана, в той час подорожуючого по Італії. Василь Олексійович – відомий історичний живописець і портретист, вихованець Імператорської Академії Мистецтв з 1821 по 1833 рр. У 1833 р. він отримав звання художника 14 класу і золоту медаль за картину «Гектор, упрекающий Париса, за то, что он, оставшись с Еленой, не участвовал в сражении против греков под Троею». У 1836 р. В.О. Серебряков відправився в Італію і займався там переважно копіюванням творів старовинних живописців, за дорученням імператора Миколи I. У 1845 р. художник повернувся до Санкт-Петербурга. Трудився по частині церковного і портретного живопису. У 1848 р., за декілька портретів і за етюд «Голови італійки», він отримав звання академіка [3, 186].

Робота має назву «Портрет Григорія Павловича Галагана», інв. № Ж–893. Полотно, олія. Розміри 134 x 98 см. На полотні, натягнутому на підрамник прямокутної форми, зображений поколінняний портрет молодої людини, яка стоїть, поклавши ліву руку на стегно. На ньому – святковий український одяг: яскраво-синій короткий оксамитовий жупан, підперезаний шовковим смугастим поясом,

і малинові шаровари. Підпису немає. Стиль виконання – академізм. Живописна манера – лєсування з м'якими тональними переходами [4]. На тильній стороні вгорі на полотні перевернутий надпис ЧИМ 510/33; на хрестовині вгорі напис ХЖ–240; праворуч внизу на полотні чорним – 230. Ліворуч на підрамнику наклейка ГНИРМ (ДНДРМ): відреставрований в Державній науково-дослідній реставраційній майстерні м. Київ. Художник-реставратор В.І. Цитович, № 3084. Після реставрації дубльований на нове полотно [4].

З часу створення в Римі в 1843 р. і до 1919 портрет зберігався в маєтку Г.П. Галагана в с. Сокиринці, упродовж 1919–1927 рр. – у Сокиринському музеї; у 1927–1953 рр. знаходився у Прилуцькому краєзнавчому музеї [4].

У 1847 р. Катерина Василівна Кочубей стає дружиною Г.П. Галагана [2, 225]. У фондах Чернігівського обласного художнього музею імені Григорія Галагана зберігається портрет Катерини Василівни, який написав Михайло Потапов (?–?) у 1897 р. Робота має назву «Портрет Катерини Василівни Галаган», інв. № Ж–195, на якій зображена немолода жінка в темній класичній сукні з вузьким білим комірцем навколо шиї, чорним бантом на грудях; на сивому волоссі – темна пов'язка. Портрет погрудний, $\frac{3}{4}$ вліво, в овалі. Полотно, олія. Розміри 58 x 52 см. Над лівим плечем портрету надпис: «М. Потапов» 1897 г. Реставровано ДНДРМ в 1957 р., реставратор Д.Н. Невкритий [5].

В родині Григорія Павловича та Катерини Василівни 15 липня 1853 р. в с. Сокиринцях народився єдиний син Павлусь – спадкоємець родів Галаганів та Кочубеїв. Г.П. Галаган плекав великі надії щодо свого сина. Він дав йому гарну освіту, виховував як українця, приділяючи велику увагу не лише навчанню, а й морально-етичному вихованню, формуванню гуманних якостей, розвитку почуття любові до рідної культури, літератури, мови. У 16 років Павло представляв собою гармонійно розвинену моральну особистість з індивідуальними особливостями характеру та з чіткою метою для життя – бути корисним суспільству. Та не судилось йому втілити свою мрію у життя, адже в 1869 р. він в юнацькому віці помирає від тифу. Після таких трагічних подій батькам залишалось лише декілька шляхів подальшого буття: або жити в глибокому сумі, якого прагнула душа, або те, до чого прагнув їхній син – жити для людей. Вони зробили вибір на користь останнього. І вже 1 жовтня 1871 р. відбулося урочисте відкриття Колегії Павла Галагана [6, 91].

Портрет Павлуся написав Михайло Потапов (?–?). У музеї він зберігається під назвою під назвою «Портрет П.Г. Галагана», інв. № Ж–194. Полотно, олія. Розміри 57 x 51 см. Зображення в овалі. Погрудний портрет хлопчика в темному костюмі, в такого ж кольору високо застебнутому

Михайло Миколайович Кочубей. Художник В.М. Соколов.
Кінець 70-х – початок 80-х років XIX ст.

жилеті, білій сорочці з темною краваткою. Волосся каштанове, пряме, на косий проділ. Реставровано реставраторами ДНДРМ В.М. Ромащенко і С.І. Кумановою в 1984 р. [7].

У фондах Чернігівського обласного художнього музею імені Григорія Галагана ще знаходяться портрети Михайла Миколайовича Кочубея, Марфи Дем'янівни Кочубей та Василя Вікторовича Кочубея.

Михайло Миколайович Кочубей народився 5 січня 1863 р. у родині Миколи Аркадійовича Кочубея (1827–1865) та Олени Сергіївни Кочубей (Волконської, 1835–1916). Його дитинство пройшло у с. Вороньки, Козелецького повіту на Чернігівщині (нині Бобровицький район). У 22 роки він вступає на службу, потім стає предводителем Козелецького повітового дворянства, пізніше – предводителем Борзнянського повітового дворянства. М.М. Кочубей увійшов в історію як благодійник, культурний і політичний діяч та меценат, який підтримував навчальні заклади на Чернігівщині [8, 8].

Портрет Михайла Миколайовича написав Василь Миколайович Соколов (1845–?) у с. Вейсбахівці (з 1945 р. – с. Білорічиця Прилуцького району Чернігівської області). Робота має назву «Портрет Михайла Миколайовича Кочубея», інв. № Ж–173, кінець 70 – початок 80-х років XIX ст. Полотно,

олія. Розміри 47 x 33 см.

Василь Миколайович Соколов навчався в Московському училищі живопису, скульптури та архітектури. Олена Сергіївна запросила його для будівництва та розпису палацу в с. Вейсбахівка, куди вона переїхала, вийшовши вдруге заміж у 1868 р. за Олександра Олексійовича Рахманова [10, 549]. Художник приїхав разом з українським архітектором, майстром художньої кераміки Александром-Едуардом Юлійовичем Ягном. Саме О.Ю. Ягн створив у маєтку Олени Сергіївни в с. Вейсбахівці архітектурний ансамбль, що складався з палацу (1886), флігеля (1878, розписи художника В.М. Соколова), пекарні, церкви і парку [10, 463].

На картині – погрудне зображення в профіль юнака в матросці. Волосся зачесане назад. Підпису і дати немає. На підрамнику надпис: син Кочубея – робота Соколова Василя. Здобуто 15.02.33 р. в порядку обміну з г. Вороним на пастуха в чорній шапці Соколова (67 – сірою фарбою). Наклейка: Прилуцький окружний музей; Експонат 35; Портрет юнака; В. Соколов [11].

До кінця XIX ст. портрет зберігався в маєтку О.С. Рахманової в с. Вейсбахівка. У 1933 р. він був придбаний Прилуцьким краєзнавчим музеєм. Портрет реставрований в Чернігівському художньому музеї в 1988 р., реставратор Б.А. Мельниченко [11].

Марфа Дем'янівна Оболонська (1732–1815) у 1758 р. вийшла заміж за Василя Васильовича Кочубея (1728–1791). Вона померла 25 березня 1815 р. в с. Ярославці Глухівського повіту, де й похована [13, 700]. Її портрет написав Петро Ілліч Маркевич (1739–1815). Робота має назву «Портрет М.Д. Кочубей», інв. № Ж–162, на якій – погрудне зображення літньої жінки в овалі в темній закритій (до підборіддя) сукні та в білому очіпку з бантом. Обличчя $\frac{3}{4}$ вліво. Фанера, олія. Розмір 52 x 40 см. На звороті підпис: «Марфа Дем'янівна Кочубей, народжена Оболонська, мати Єлизавети Василівни Кочубей – дружина Івана Андрійовича Маркевича». Реставровано ДНДРМ в 1970 р., реставратор А.І. Устимов, паспортний № 2028 [13].

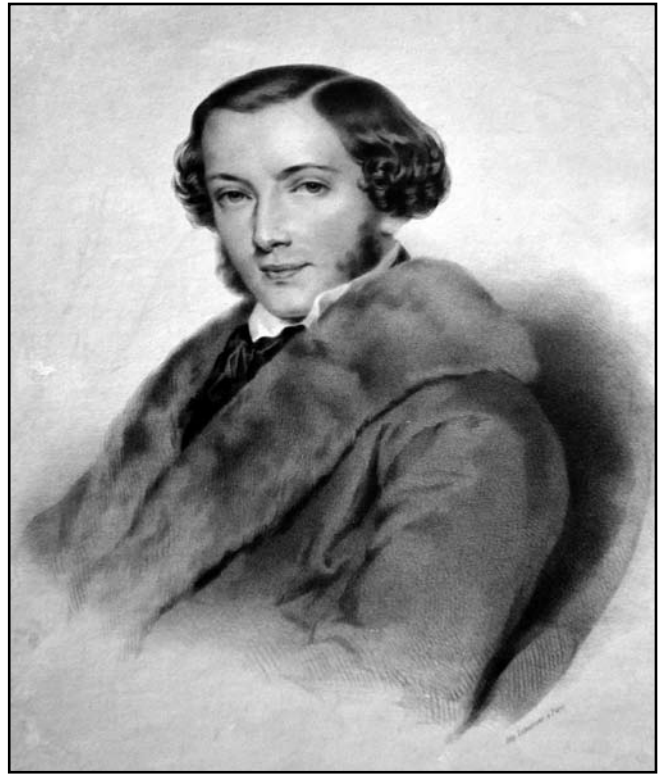
Василь Вікторович Кочубей – статський радник, камергер, археолог і нумізмат. Народився 1 січня 1812 р. у родині графа Віктора Павловича Кочубея (1768–1834) та Марії Василівни Васильчикової (1779–1844). Маючи слабе здоров'я, хлопець початкову освіту отримав вдома. З 1825 по 1826 роки проживав в Одесі, де познайомився з директором Одеського Мінцкабінету І.П. Бларамбергом, який зацікавив його нумізматиною. Пізніше доля звела його із зберігачем Ермітажного кабінету Генріхом Келером, котрий подарував йому рідкісні медалі. З того часу Василь Вікторович почав захоплюватися нумізматиною, і це захоплення стало справою його життя. У 1827 р. Василь Кочубей вступив на службу до колегії іноземних справ, а

14 жовтня 1828 р. отримав звання камер-юнкера. З дипломатичними дорученнями він їздив до Дрездена, Лондона і Константинополя. У 1835 р. його призначили співробітником Азіатського департаменту Міністерства Внутрішніх Справ Росії, але у 1843 р. у зв'язку з хворобою матері він змушений був піти у відставку, щоб супроводжувати її на лікування. Вже після її смерті у 1844 р. Кочубей знову повертається на службу, а з наступного року служить у канцелярії графа М.С. Воронцова. 7 квітня 1846 р. Василь Вікторович був призначений статським радником. 10 вересня 1847 р. у Вісбадені він одружується на княгині Олені Павлівні Бібіковій (1812–1888), удові князя Е.О. Білосельського-Білозерського [14, 7].

Коротким було життя В.В. Кочубея. Він помер у 38 років від гортанної чахотки, і заповів поховати його під стінами Миколаївської церкви в родовому диканьківському маєтку. Його колекція, за кількістю і рідкістю примірників, стала кращим приватним зібранням у Росії. Рідкісні монети своєї колекції ще за життя він описав і надрукував для них у Парижі 20 таблиць, та не встиг довести справу до кінця. Цей опис був виданий його удовою, Оленою Павлівною, в Санкт-Петербурзі, під назвою: «Описание музея покойного князя Василия Викторовича Кочубея (составлено по его рукописному каталогу) и исследования об истории и нумизматике греческих поселений в России, равно как царств: Понтийского и Босфора Киммерийского сочинение Б. Кене» [14, 7].

Портрет Василя Вікторовича Кочубея написав у Парижі у 40-х роках XIX ст. Лемерсьє Жозеф Роз (1803–1887) – відомий французький гравер, літограф, друкар, учень винахідника літографії Алоїса Зенефельда. У 1828 р. він заснував власну літографічну майстерню в Парижі під назвою «Л. и К^о» – одне з кращих підприємств художнього друку в Європі. У 1840–1860 рр. Лемерсьє Жозеф Роз вважався кращим європейським типо-літографом малюнків на камені. До нього зверталися відусіль, коли було потрібно видати літографічним способом що-небудь витончено виконане і дійсно художнє [15, 519].

У музеї робота зберігається під назвою «Портрет В.В. Кочубея», інв. № Г–1449. Папір, літографія. Розміри становлять 35,5 x 26,5; 27 x 13,5. На картині зображено поясний портрет молодого людини в ¾ повороті вліво. Юнак зображений у сюртуку з хутряним коміром, з-під якого виглядає біла сорочка. Комір пов'язаний чорною шийною хусткою. Коротке волосся зачесане на косий проділ, бакенбарди. Під відбитком у правому нижньому кутку друкарським шрифтом зроблений наступний напис: *Imp. Lemercier a Paris* – віддруковано Лемерсьє в Парижі [16]. На звороті аркуша, дубльованому на фільтрувальний папір, у лівому нижньому куті графітним олівцем нанесений музейний номер ЧХМ КП–2807/Г–1449.

Василь Вікторович Кочубей.

Художник Лемерсьє Жозеф Роз. 40-ві роки XIX ст.

До реставрації на звороті паспарту були наступні написи: ліворуч коричневою фарбою – р–377; 1946/р–397; праворуч – 312; внизу олівцем – № 463; червоним олівцем – Е–463. У правій кромці олівцем написано: р–545, 33 x 24, 1948. Також були наступні наклейки: зліва вгорі – х–3–545, по центру – ЧИМ х–402, правіше – ПКМ х–491. Реставровано реставратором Києво-Печерського державного історико-культурного заповідника Ю.П. Євсейчук в 1991–1992 роках [16].

Таким чином, у Чернігівському обласному художньому музеї імені Григорія Галагана зберігаються мистецькі твори, які безпосередньо стосуються родини Кочубеїв та свідчать про високий рівень художньої культури, яка панувала на землях Чернігівщини у XVIII – XIX ст.

Посилання

1. Чернігівський обласний художній музей ім. Григорія Галагана: Про музей. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.halahan-art.com/index/o-2>.
2. Модзалевский В.Л. Малороссийский Родословник. – К., 1908. – Т. 1. – 519 с.
3. Энциклопедический словарь Брокгауза – Ефрона. – СПб., 1900. – Т. 29 А (58) Семь озерь – Симфония. – 515 с.
4. Фонди Чернігівського обласного художнього музею імені Григорія Галагана. Облікова фондова документація. Уніфікований паспорт. – КП–2716. – Інв. № Ж–893. – 4 с.
5. Фонди Чернігівського обласного художнього музею імені Григорія Галагана. Облікова фондова документація. Інвентарна картка. – КП–502. – Інв. № Ж–195.
6. Шевчук О. Історія створення Колегії Павла Галагана // Історико-педагогічний альманах. – Умань, 2012. – Вип. 1. – С. 87–95.

7. Фонди Чернігівського обласного художнього музею імені Григорія Галагана. Облікова фондова документація. Інвентарна картка. – КП–501.–Інв. № Ж–194.

8. Дробязко Н. Амадорський театр у Вороньках // Слово «Гетьманської столиці». – 2012. – №3(32). – С. 8.

9. Модзалевский В.Л. Малороссийский Родословник. – К., 1910. – Т. 2. – 740 с.

10. Тимофієнко В. І. Зодчі України кінця XVIII – початку ХХ століть: Біографічний довідник. – К., 1999. – 447 с.

11. Фонди Чернігівського обласного художнього музею імені Григорія Галагана. Облікова фондова документація. Уніфікований паспорт. – КП–480. – Інв. № Ж–173. – 4 с.

12. Модзалевский В.Л. Малороссийский Родословник.– К., 1912. – Т. 3. – 848 с.

13. Фонди Чернігівського обласного художнього музею імені Григорія Галагана. Облікова фондова документація. Інвентарна картка. – КП–470. – Інв. № Ж–162.

14. Дробязко Н. Життя та діяльність Василя Вікторовича Кочубея // Край. – Полтава, 2013. – № 10 (червень). – С. 7.

15. Энциклопедический словарь Брокгауза – Ефрона. – СПб, 1896. – Т. 17 А (34) Ледьє – Лопарев. – 497 с.

16. Фонди Чернігівського обласного художнього музею імені Григорія Галагана. Облікова фондова документація. Уніфікований паспорт. – КП–2807. – Інв. № Г–1449. – 4 с.

Ломко О.Н. Портреты Кочубеев в фондовой коллекции Черниговского областного художественного музея имени Григория Галагана

На основе печатных и архивных источников в статье исследуются портреты Кочубеев, которые находятся в фондовой коллекции Черниговского областного художественного музея имени Григория Галагана. Освещаются данные о современном состоянии, историко-культурной и художественной ценности картин.

Ключевые слова: Кочубеи, Черниговский художественный музей, коллекция Галаганов, художественное произведение, портрет, литография, офорт.

Lomko O.M. The Kochubeys' portraits in the collection of Chernihiv Regional Art Museum named after H. Halahan

On the basis of printed and archival sources the article researches a problem of the Kochubeys' portraits in the funds collection of Chernihiv Regional Art Museum named after H. Halahan. The work reveals the present condition, historical, cultural and artistic value of the paintings.

Key words: Kochubey, Chernihiv Art Museum, a collection of Halahans, artwork, portrait, lithograph, etching.

18.03.2015 р.

УДК 069.51: 62 (477.53)

І.О. Пістоленко

**З ІСТОРІЇ ДЕКІЛЬКОХ
ЕКСПОНАТИВ ПОЛТАВСЬКОГО МУЗЕЮ
АВІАЦІЇ І КОСМОНАВТИКИ: ФОНД
КОНСТРУКТОРА П.А. ІВЕНСЕНА**

У статті показано значення переданих винахідником П. Івенсеном до Полтавського музею авіації і космонавтики матеріалів, які є цінним джерелом інформації щодо розвитку деяких аспектів техніки ХХ ст. і дозволили сформувати оригінальний музейний фонд. За їх допомогою також висвітлюється внесок конструктора у прогрес техніки згаданого періоду та його співпраця з О. Антоновим, С. Корольовим, В. Челомеєм та іншими конструкторами, вченими, котрі своїм навчанням, працею або іншим чином пов'язані з Україною, з Полтавщиною зокрема.

Ключові слова: музейний фонд, джерело інформації, розвиток техніки, Україна, Полтавщина.

У Полтавському музеї авіації і космонавтики (ПМАК), на жаль, поки що немає експонатів і матеріалів, які були б пов'язані зі славетною історією Сіверщини. Проте Сіверщина – заповідний край, на території якого функціонує чимало музеїв різного профілю. У своїй діяльності вони, як і музеї Полтавщини, і всієї країни, застосовують загальноприйняті методи, прийоми, підходи, намагаються вирішити схожі проблеми, що стосуються формування фондів, наукового архіву і т.п. Тому досвід діяльності інших музеїв, зокрема ПМАК, на нашу думку, може бути використаний як доповнення до скарбнички будь-якого музейного закладу.

З кожним роком спектр напрямків масових і популярних форм діяльності музеїв урізноманітнюється (наприклад, останнім часом набули поширення так звані «вуличні музеї» тощо), однак ще відомий фахівець у галузі музейної справи О.З. Крейн указував на те, що всі ці аспекти діяльності музейного закладу не можливо було б здійснювати без опори на науково-охоронну, академічну основу. Необхідно, щоб музейні співробітники не просто вивчили матеріали і дослідили музейні предмети – вони мають вжитися в них: у біографії, відкриття, проекти і т. д. [10]. Доказовим прикладом може слугувати історія декількох експонатів ПМАК, дослідження яких стало базою для створення цілого підрозділу музейного фонду.

У 1992 р., під час зустрічі з Е.Л. Голодницьким і бесіди з ним про його працю як начальника виробництва на ракетно-космічній фірмі В.М. Челомея, серед інших матеріалів ми побачили малюнок літака, який не змогли ідентифікувати. Емілій Львович пояснив, що це – малюнок літака Г–38, над проектом якого свого часу працював один із співробітників челомеївської фірми П.А. Івенсен (02.06.1908–22.10.1999). Це ім'я шанують в авіаційній і космічній, а також в інших галузях техніки.